

Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам намозларининг кайфияти (16-дарс)

05:00 / 09.01.2017 3856

26-Матн:

Ташаҳҳуд ҳолатида икки қўлларини икки сонларига қўярдилар ва: “Аттаҳийяту лиллааҳи вас солаваату ват тоййибаат, ассалааму ʔалайка айюҳан набийю ва роҳматуллооҳи ва барокаатуҳ. Ассалаа му ʔалайнаа ва ʔалаа ʔибаадиллааҳис соолиҳийн. Ашҳаду аллаа илааҳа иллаллооҳу ва ашҳаду анна Муҳаммадан ʔабдуҳуу ва росуу луҳ”, дердилар. Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам аввалга қаъдадаги ташаҳҳудда ушбу миқдордан зиёда қилмас эдилар.

26-Матннинг далиллари:

هُلِّلَا لِيَصَّيْبَنَّ لِعَمِّ اُنْكَ : لَلِاقِ ، هِنَعُ هَلَلَا يَضَرَّ دُوْعَسَمَ نَبَاوُهُ هَلَلَا دَبْعَ نَع-١
نَالَ فَيَلَعُ مَالَسَلَا ، هَدَابَعُ نَمَ هَلَلَا يَلَعُ مَالَسَلَا : اَنْ لُقْ هَالَصَلَا يِفَّ مَلَسَوِ هِيَلَعُ
هَلَلَا يَلَعُ مَالَسَلَا : اَوْلُوْقَتِ اَل " : مَلَسَوِ هِيَلَعُ هَلَلَا يَلَعُ يَبَّنَّ لَلِاقِفِ ، نَالَ فَوِ
مَالَسَلَا ، تَابِي طَلَاوِ تَاوَلَصَلَاوِ هَلَلَا تَايَحَّتَلَا : اَوْلُوْقِ نَكَلَوِ ، مَالَسَلَاوُهُ هَلَلَا نَالَ
هَلَلَا دَابَعُ يَلَعُ وَ اَنِي لَعُ مَالَسَلَا ، هَتَاكَ رَبَوِ هَلَلَا هَمَّ حَرَوِ يَبَّنَّ لَلَا هِيَا كَيْ لَعُ
نَيَبِ وَا ، اَمَّ سَلَا يِفَّ حِلَا صَدَبَعُ لُكْ بَا صَا كَلَذَمُ تَلُقْ اِذَا مُكَّنَّ اِفِ ، نَيَحِلَّ اَصَلَا
ظَفَل . هَلُوْسَرَوِ هَدَبَعُ اَدَّمْحُمُ نَا دَهَشَاوُ هَلَلَا اَلَا اَلَا نَا دَهَشَا ، ضَرَّ اَلَاوِ اَمَّ سَلَا
هِيَلَعُ قَفَّتُمْ وَّهُوَّ يَرَاخُ بَلَا

1. Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Намозда Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга эдик. Биз: “Ассалааму алаллооҳи мин ибаадиҳи, ассалааму алаа фулаанин ва фулаан”, дердик. Шунда Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: **“Ассалааму алаллооҳи”, деманглар. Чунки Аллоҳнинг Ўзи Саломдир. Лекин: “Аттаҳийяту лиллааҳи вас солаваату ват тоййибаат, ассалааму ʔалайка айюҳан набийю ва роҳматуллооҳи ва барокаатуҳ. Ассалааму ʔалайнаа ва ʔалаа ʔибаадиллааҳис соолиҳийн”, денглар. Агар сизлар шуни айтсанглар осмондаги ёки осмон ва ер орасидаги барча бандага етиб боради: “Ашҳаду аллаа илааҳа иллаллооҳу ва ашҳаду анна Муҳаммадан ʔабдуҳуу ва росуулуҳ», дедилар. Имом Бухорий ривояти. 1/115.**

Баззор айтади: “Ташаҳхуд борасида менинг наздимдаги энг саҳиҳ ҳадис Ибн Масъуд розияллоҳу анҳунинг ҳадисидир. Ундан йигирма нечта ҳам йўл орқали ривоят қилинган. Набий соллаллоҳу алайҳи васалламдан ташаҳхуд борасида ривоят қилинган бундан кўра собитроқ, санадлари бундан кўра саҳиҳроқ, риждоллари бундан кўра машҳурроқ ва санад ҳамда йўллари кўплигидан бундан кўра зоҳирроқ ривоятни билмаймиз”.

Муслим айтади: “Одамлар (яъни аҳли илмлар) Ибн Масъуднинг “Ташаҳхуд”ига ижмоъ қилишган. Чунки унинг асҳоблари бир-бирларига хилоф қилишмаган. Ундан бошқаларнинг ривоятида бир-бирларига хилоф қилишлар мавжуд”.

Муҳаммад ибн Яҳё Зухлий айтади: “Ташаҳхуд борасида энг саҳиҳ ривоят Ибн Масъуднинг ҳадисидир”.

Табароний “Кабир”да Абдуллоҳ ибн Бурайда ибн Хосиб йўлидан ривоят қилади. У отасининг шундай деганини ривоят қилган: “Ташаҳхуд борасида Абдуллоҳ ибн Масъуднинг ҳадисидан кўра яхшироғини эшитмадим”.

Демак Ибн Масъуд розияллоҳу анҳу ривоят қилган “Ташаҳхуд” бошқа ривоятлардан кўра устундир. Чунки унинг ровийлари ривоятлари орасида ҳатто бир дона ҳарфда ҳам ихтилоф қилишмаган, балки барчалари уни бир хил сифатда нақл қилишган.

أَلَنْ أَكْمَلَسُوهُ وَعَلَىٰ لَوْلَا لَوْلَا وَسَرَّ نَأْمًا - اَهْنَعُ لَوْلَا يَضُرُّ - شَيْءٌ أَعْنَعُ - عَن ٢
دَّةً شَيْءٌ لَوْلَا لَوْلَا عَنِّي تَعَنَّوْا لَوْلَا يَفْدِي دِيْرِي

2. Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам икки ракатда “Ташаҳхуд”га қўшимча қўшмас эдилар”. Абу Яъло бу ҳадисни Абу Ҳувайрис ривояти билан келтирган. Абу Ҳувайрис Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилган. Зоҳири шуки, бу Холид ибн Ҳувайрис бўлиб, у сиқадир. Ҳадиснинг бошқа риждоллари “Саҳиҳ”нинг риждолларидир. Эълоус Сунан, 3/105.

Ривоят қилинишича, Ҳаммод роҳматуллоҳи алайҳ Абу Ҳанифа роҳматуллоҳи алайҳнинг қўлидан ушлаб “Ташаҳхуд”ни ўргатган ва шундай деган: “Иброҳим Наҳайй қўлимдан ушлаб менга таълим берган. Алқама Иброҳимнинг қўлидан ушлаб унга таълим берган. Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анҳу Алқаманинг қўлидан ушлаб унга “Ташаҳхуд”ни таълим бериб: **“Аттаҳийяту лиллааҳи вас солаваату ват тоййибаат, ассалааму ъалайка айюҳан набийю ва роҳматуллооҳи ва барокаатуҳ. Ассалаа му ъалайнаа ва ъалаа ъибаадиллааҳис соолиҳийн. Ашҳаду аллаа**

илааха иллаллоху ва ашҳаду анна Муҳаммадан ъабдуҳуу ва росуулуҳ”, ни айт”, деган”.

Қўлидан ушлаб ривоят қилиш бошқа ривоятдан кўра кучлироқ бўлади. Чунки бунда зиёда таъкидлаш мавжуд. Ҳадис имомлари “Ташаҳҳуд” борасида Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анҳунинг ривоятидан кўра яхшироқ ривоят нақл қилинмаганини айтишган. Чунки бунда “вов” атоф ҳарфи бўлиб, у санонинг кўпайишини лозим қилади. Қоидага кўра “вов”дан олдинги жумла ўзидан кейинги жумладан бошқа эканлигини билдиради.

27-Матн:

У зот соллаллоҳу алайҳи васаллам чимчалоқ ва унинг ёнидаги бармоқларини букиб, ўрта бармоқ билан бошбармоқни ҳалқа қилардилар ва кўрсатгич бармоқни “нафий”да (яъни, “ла илааха” калимасида) кўтариб, “исбот”да (яъни, “иллаллоҳ” калимасида) тушуриб ишора қилардилар. Шаҳодат калимасини айтиш пайтида кўрсатгич бармоқни кўтариш нафий учун, тушуриш эса исбот учун бўлар эди.

27-Матннинг далиллари:

هَلَلِ لَى لَص - ةَلَلِ لَى لَو سَرَ ةَلَا ص ىَلِ لَى لَى نَرُظَنَ اَلْ تَلُ قَلَا قِرْحُ ح نَبَلِ لَى اَوْ نَع- ۱
...ئىلِ صُيَ فَيَك - م ل س و

”دَحَّو ىَزَسُ لَى لَى هَذَخَف ىَلَع ىَزَسُ لَى لَى هَدَيَ عَصَوَو ىَزَسُ لَى لَى هَلَجَر شَرَتَفَا ف سَلَجٌ مٌ...
اَذَكَ هَلُوقَى هُتِ يَارُ وَّقَلَحَ وَّقَلَحَ وَّنِي تَنْثَ صَبَقَو ىَنْ مِ لَى لَى هَذَخَف ىَلَع ىَنْ مِ اَلْ اَوْ قَفْرَم
ةَبَّ اَبَّ سَلَا ب رَ ا شَ ا وَ ىَطْسُ وُلَا وَا مَ ا هَب اِلَا ر شَبَ وَّقَلَحَ و

1. Воил ибн Ҳужр розияллоҳу анҳу: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг намозларини кўрай деб Мадинага бордим”, деб ривоят қилган ҳадисда қуйидагиларни ҳам айтди: “Сўнг ўтириб, чап оёқларини тўшар, чап қўлларини чап сонларига қўяр, ўнг тирсакларини ўнг сонларига қўяр ва икки (чимчалоқ ва номсиз) бармоқни йиғиб, (ўрта ва бош бармоқни) ҳалқа қилардилар”. Мусаддад айтади: “(Ровийлардан) Бишр ибн Муфаззал бош бармоқ билан ўрта бармоқни ҳалқа қилиб: “(Шайхим Осим ибн Кулайбнинг) шундай қилаётганини кўрдим”, деди ва кўрсатгич бармоқ билан ишора қилди”. Абу Довуд ривояти. 1/361.

“Ташаҳҳуд”да бармоқ ишораси ҳолати борасида турли хил кўринишлар ривоят қилинган. Бу ихтилофлар ҳолатларнинг ҳар-хил бўлганига, бу хусусда кенгчилик мавжуд эканига ҳам қилинади.

1- кўриниш: Икки бармоқ чимчалоқ ва номсизни йиғиб, ўрта ва бош бармоқни халқа қилади. Бу кўриниш ҳозир келтирганимиз Воил ибн Хужр розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадисга кўрадир.

2- кўриниш: Бармоқларини эллик уч қилиб тугиш, чимчалоқ, номсиз ва ўрта бармоқларни йиғиш билан бўлади. Кўрсатгич бармоқни ўз ҳолида қўйилади. Бош бармоқ ҳам унга тегиб туради.

Ибн Умар розияллоҳу анҳумодан ривоят қилинади: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қачон намозда ўтирсалар, ўнг қўлларини ўнг сонлари устига қўядилар. (Бармоқларини) эллик уч қилиб тугиб, саббоба (яъни кўрсаткич бармоқ) билан ишора қилар эдилар”. Муслим ривояти.

3- кўриниш: Барча бармоқларни йиғиб, кўрсатгич бармоқ билан ишора қилинади.

Бизга Молик хабар беради, бизга Муслим ибн Абу Марям хабар беради. У Алий ибн Абдурраҳмон Муовийдан ривоят қилади: “Менин намозда майда тошларни ўйнаётган ҳолатимни Абдуллоҳ ибн Умар кўрди. (Намозимни) тугатгач мени бундан қайтарди ва: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бажарганларидек бажаргин. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қачон (ташаҳхудга) ўтирсалар ўнг кафтларини ўнг сонларига қўядилар ва барча бармоқларини йиғиб бош бармоқнинг ёнидаги билан ишора қилардилар. Чап кафтларини чап сонларига қўядилар”, деди”. Муҳаммад ибн Ҳасан “Муватто”да ривоят қилган. 106-саҳифа. Рижоллари Муслим рижолларидан сиқадир. Муслим санад ва матнда шу каби ривоятни чиқарган. 2/216.

4- кўриниш: Бунда кўрсатгич билан ишора қилиб, бош бармоқ ўрта бармоқ устига қўйилади.

Абдуллоҳ ибн Зубайр розияллоҳу анҳумодан ривоят қилинади: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қачон (ташаҳхудга) ўтирсалар дуо қилар эдилар. Ўнг қўлларини ўнг сонларига қўядилар. Чап қўлларини чап сонларига қўядилар ва кўрсатгич бармоқлари билан ишора қилардилар. Бош бармоқларини ўрта бармоқларига қўядилар. Чап кафтларини тиззаларига қўядилар”. Имом Муслим ривояти. 1/216.

5- кўриниш: Бунда қўл бармоқларини йиғмаган ҳолда сонга қўйиб, кўрсатгич бармоқ билан ишора қилинади.

Имом Муслим Абдуллоҳ ибн Зубайр розияллоҳу анҳудан қилган бошқа ривоятда қўлни қўйиш ва ишора қилишнинг ўзи айтилган. Лекин бармоқларни йиғиш зикр қилинмаган. Унинг лафзи қуйидагича: “Чап қўлларини чап тиззаларига қўярдилар, ўнг қўлларини ўнг сонларига қўярдилар ва (кўрсатгич) бармоқлари билан ишора қилардилар”. 1/216.

Шунингдек Абу Довуд ва Термизийлар ҳам Абу Ҳумайд розияллоҳу анҳудан қилишган ривоятда бармоқларни йиғиб олиш айтилмаган. Мутлақни муқайядга ҳамл қилиш бобига кўра, мутлақ келган ривоятларни бармоқларни йиғиш ривоятига ҳамл қилиш мумкин. Лекин Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам баъзан бир ҳолатни, баъзан эса бошқа ҳолатни қилганлар, дейилса бунда ривоятларнинг бирини иккинчисига ҳамл қилиш эҳтиёжи қолмайди ва ҳар ким ўз устозидан нимани ўрганган бўлса ўшани қилиши афзал бўлади. Бунда бир-бирини маломат қилиш ва мутаассиблик тўғри бўлмайди. Валлоҳу Аълам..

Бармоқлар қиблага юзланган бўлиши лозим. Бунинг учун уларни тиззанинг қирғоғига қўйиш керак бўлади. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан бу борада қилинган ривоятларнинг кўпроғи шуни тақозо қилади. Айрим ривоятларда эса 4-5-кўринишларда кўриб ўтганимиздек, кафтни тизза устига қўйиш айтилган. Дарҳақиқат буларнинг барчаси Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан собит бўлган. Шунга кўра бу ривоятларнинг ҳаммасига амал қилиш мумкин, лекин аксар ривоятлар бир маънога далолат қилса ўша маъно кучлироқ ҳисобланади. Аҳли илмлар учун бу маълумдир.